

ÖREBRO
LÄNS
MUSEUM

Upptäck Rosta och Baronbackarna!

– en lärarhandledning

 kaleidoskop
– sätt att se på kulturarv

Länsstyrelsen
Örebro län

Örebro läns museum

FLYGFOTO ÖVER ROSTA, 1970-TAL

FLYGFOTO ÖVER BARONBACKARNA 1970-TAL

Dörrarna i Rosta har två handtag, det högre för vuxna och det lägre för barn.

Lekande barn i Baronbackarna, på 60-talet.

Innehåll

Inledning	7
<i>Lärrarhandledningen</i>	7
<i>Barnen delaktiga i samhällsplaneringen</i>	7
Rosta och Baronbackarna	9
<i>Välfärdsamhället & allmännyttan</i>	9
<i>Grannskapstanken</i>	9
<i>Mönsterstaden Örebro</i>	10
Rosta	13
<i>Barnen och familjen</i>	14
<i>Bostadsundersökningar</i>	17
Baronbackarna	18
<i>Du får leka på våran gård</i>	18
<i>Barnen och familjen</i>	20
<i>Bostadsundersökningar</i>	22
Länkar	23
Referenser	23
Bildförteckning	24

Lekande barn i Baronbackarna, 1960-tal.

INLEDNING

Rosta och Baronbackarna var förebilder för svenskt flerbostadsbyggande på 1950-talet. Då byggdes bostadsområdena med tanke på barnfamiljerna. Lägenheterna var mycket moderna och fick rinnande vatten, badrum och välutrustade kök. Nytt var att bilarna skulle hållas borta från platser där barnen var. En annan nyhet var att bostadsområdena fick lekplatser och fotbollsplaner. Hur är det att bo och leka i Rosta och Baronbackarna idag?

Lärrarhandledningen

Lärrarhandledningen ska hjälpa Dig som lärare att leda barnen/ungdomarna i upptäckandet av sin närmiljö. De får lära sig att inte bara titta utan verkligen se det de har omkring sig. Att upptäcka Rosta och Baronbackarna med nya ögon!

Lärrarhandledningen berättar inledningsvis om Rosta och Baronbackarna. Den ger information om hur det var tänkt att bostadsområdena skulle fungera, förändringar sedan byggnadstiden och dess kulturhistoriska värde. Denna text är inte i första hand avsedd för barnen/eleverna utan tänkt som bakgrundsinformation till lärare, fritidsledare och andra pedagoger som arbetar utifrån lärrarhandledningen.

Lärrarhandledningen innehåller också en praktisk del med övningsuppgifter. Övningsuppgifterna kan ingå i ämnesundervisningen i exempelvis svenska, bild och SO. Du som lärare, pedagog eller fritidsledare har möjlighet att anpassa dem till dina egna ämneskunskaper och intressen. Övningsuppgifterna är uppdelade i två åldersgrupper; förskolebarn – årskurs 3 samt årskurs 4 – 9 och kan därför anpassas av dig som lärare, pedagog eller fritidsledare beroende på vilka elever som ska arbeta med dem. Övningsuppgifterna kan naturligtvis varieras och utföras på olika sätt och lärrarhandledningen kan användas som uppslag till andra aktiviteter.

Barnen delaktiga i samhällsplaneringen

Hur uppfattar de som bor i Rosta och Baronbackarna sin boendemiljö idag? Motsvarar de för den tiden så ambitiöst planerade bostadsområdena de behov vi idag har av vårt boende? Hur är det att bo och leka i Rosta och Baronbackarna idag? Vi behöver barns och ungdomars hjälp för att få en ökad förståelse för hur de ser på sin närmiljö. Genom att ta del av deras synpunkter kan vi få en ökad förståelse för befintliga kvalitéer men

också de svagheter som finns.

”I planering av miljöer för barn är det viktigt att tänka på att lekplatser, skolgårdar och naturområden har funktionella, visuella och estetiska värden sett ur barnets perspektiv, och inte bara sett utifrån vuxnas synvinkel på vad som är en god utemiljö. Det är skillnad mellan barns platser (som barn själva valt) och platser för barn (som vuxna planerat).” ”Det är också angeläget att planerare sätter sig in i barnets perspektiv vid samråd. Det är t ex lätt att olika platsers upplevelsevärden hamnar i skymundan, trots att det är en viktig aspekt. Barn beskriver oftast sina upplevelser utifrån platsens karaktär, och inte utifrån funktioner”.¹

Det är viktigt att det är barnens egna berättelser vi får ta del av. Övningsuppgifterna och frågorna är därför formulerade för att öppna för oväntade svar. Det finns många positiva effekter med att låta barn och ungdomar arbeta utifrån den här lärrarhandledningen. Framför allt så får de lära känna sin närmiljö men de får också veta att det de gör är viktigt. Att vuxna vill lyssna på dem och att de är delaktiga i samhällsplaneringen. Lärrarhandledningen är inspirerad av

¹ *Barn och ungdomar i samhällsplanering, Länsstyrelsen Blekinge län.*

barnkonventionen, där det bland annat framhålls att barn ska ges möjlighet att framföra och få respekt för sina åsikter i frågor som berör dem;

Barnens rätt att delta i det kulturella livet innefattar både att de ska ha tillgång till kulturella och konstnärliga evenemang och att de ska ha rätt att själva ägna sig åt sådana aktiviteter, såväl tillsammans med vuxna vid lämpliga kulturella och konstnärliga sysselsättningar som ensamma.

FAKTA

Bakgrunden till lärarhandledningen Upp-täck Rosta och Baronbackarna! är att Länsstyrelsen vill skapa ökad delaktighet och mångfald i historieberättandet. Länsstyrelsen arbetar för att förbättra kunskapen kring riksintresseområdena där Rosta och Baronbackarna ingår. Länsstyrelsen vill få en bredare historieskrivning och önskar på så sätt att förbättra informationen kring de skyddade kulturmiljöerna. Detta kan på sikt leda till nya metoder och arbetssätt så att verksamheten mer präglas av grundläggande demokratiska värden av att alla

människor har samma rättigheter. Målsättningen är att lyfta fram nya perspektiv på Rosta och Baronbackarna, att förstå de två bostadsområden på fler sätt än enbart som ett uttryck för efterkrigstidens framgångsrika bostadspolitik.

Genom samarbete mellan Rosta skolan, fritidsgården och områdesgruppen i Baronbackarna, Örebro läns museum, Örebro kommun och Länsstyrelsen i Örebro län önskar vi arbeta med ett barn- och mångkulturellt perspektiv. Barnkonventionen är en viktig utgångspunkt i arbetet.

Barn leker vid plaskdamm, Rostaparken, 1951

ROSTA OCH BARONBACKARNA

Välfärdsamhället och allmännyttan

I slutet av 1940-talet rådde akut bostadsbrist i Sverige. Denna berodde på begränsat bostadsbyggande under lång tid och på den ökade inflyttningen till städer och tätorter. Industrierna behövde arbetskraft och arbetstillfällena på landsbygden minskade. Örebro industrialiserades snabbt under 1900-talets första hälft och under slutet av 1940-talet var närmare hälften av Örebro läns befolkning sysselsatta med hantverk och industri, där skoindustrin dominerade. Trångboddheten var ett stort problem vid den här tiden.

Den politik som resulterade i det som ofta kallas folkhemsbygget startade redan kring sekelskiftet 1900. En utlösande faktor var den kraftigt ökande emigrationen som i sin tur hade sin bakgrund i omstrukturering av jordbruket, ökad tillgång på livsmedel och en bättre sjukvård vilket gjorde att fler barn överlevde till arbetsför ålder. Det blev svårt för många att hitta försörjning, industrierna kunde inte ta emot all arbetskraft från landsbygden. Emigrationen lockade som en utväg till ett bättre liv. De styrande uppfattade att landet höll på att dräneras på duglig arbetskraft

eftersom det främst var unga människor som flyttade från Sverige. Bostadsbristen identifierades som en kärnfråga och flera satsningar och utredningar tillsattes efterhand. Särskilt brännande blev bostädernas bristande hygien och trångboddheten sedan makarna Myrdal presenterat boken *Kris i befolkningsfrågan* och Lubbe Nordström gjort sina reportage om *LortSverige*.

Från 1930-talets andra hälft fattade riksdagen flera beslut som ledde fram till den nya svenska bostadspolitik. Målet var att skapa ett jämlikt samhälle med bra bostäder åt alla.

Kommunerna hade vid denna tid fått en starkare ställning, både ekonomiskt och formellt, vilket gav dem stort inflytande i samhällsplaneringen. Politikerna ansåg att förutsättningen för att bostadspolitik skulle kunna genomföras var att man skapade allmännyttiga bostadsföretag. Dessa skulle vara ägda av kommunerna och drivas helt utan vinstintressen.

Den bostadssociala målsättningen blev att hela befolkningen skulle förses med bra bostäder till rimliga hyror. Högst två personer skulle bo i varje rum. Flerfamiljshuset bedömdes vara den bästa modellen för genomförandet.

Nya bostadsområden började byggas i städernas utkanter. Många flyttade från trånga, dragiga små lägenheter med dass, vedspis och pump på gården till centralvärme, badrum, kylskåp och andra moderniteter.

Politiken och maktkoncentrationen i Örebro bidrog till att idealen snabbt började förverkligas. Örebro var en arbetarstad som hade ett starkt obrutet socialdemokratiskt styre från senare delen av 1930-talet till ett stycke in på 1970-talet. 1946 bildades ett kommunalt allmännyttigt bostadsföretag, Stiftelsen Örebro bostäder, som senare fick namnet Örebro bostäder AB, dvs. ÖBO. Harald Aronsson styrde som kommunalråd bostadspolitik under 1950- och 1960-talen. Rosta och Baronbackarna var de två första samt de största och mest uppmärksammade bostadsområdena som stiftelsen byggde.

Grannskapstanken

Grannskapstanken är en stadsplaneringsidé där stadsdelarna i en stor stad ska ha ett självständigt liv och bestå av bostäder runt ett centrum. Boendemiljön skulle erbjuda ett tryggt boende i en rumsligt avgränsad miljö och skapa goda förutsättningar för gemenskap och

demokrati. Typiskt för grannskapstan-
ken var byggnaderna för handel och
service. Genom att skapa ett levande
centrum i de olika stadsdelarna skulle
de boende få en gemensam hemorts-
känsla. Senare undersökningar visade
dock att grannskapsenheten inte hade
den stora betydelse för social grann-
kontakt som planerare, arkitekter och
politiker antagit.

Mönsterstaden Örebro

Utbyggnaden av Rosta och Baronback-
arna ger en påtaglig bild av de ideal,
ambitioner och förutsättningar som
präglade samhällsplaneringen i Sverige
vid denna tid. I Örebro introducerades

och testades tidigt nya idéer och de
bostäder som uppfördes fick stor upp-
märksamhet nationellt och internatio-
nellt. Arkitekter och samhällsplanerare
reste till Örebro för att se de innovativa
och experimentella idéerna om boende
och bostäder som genomförts.

Rosta som uppfördes mellan 1948–
1952 var det första bostadsområde som
byggdes inom allmännyttan i Örebro.
Några år senare uppfördes Baronback-
arna, mellan 1953–57. De blev viktiga
milstolpar i svenskt bostadsbyggande
på grund av sina experimentella och
nydanande lösningar.

Fakta

Rosta och Baronbackarna är
riksintressen för kulturmiljövården.
Ett område av riksintresse är en
kulturmiljö som har få eller inga
motsvarigheter i regionen och landet.
Det visar bland annat hur människan
utnyttjat tillgängliga naturresurser,
utvecklingen av samhället, näringsliv,
sociala villkor, byggnadsskick och
olika estetiska ideal.

Det finns omkring 1700 riksintres-
sen för kulturmiljövården i Sverige
och 54 av dem finns i Örebro län.
Motiveringen till varför Rosta och
Baronbackarna utsågs till riksintresse
för kulturmiljön år 1987 var att de är
bostadsområden som utgör en viktig
förebild för svenskt flerbostadsbyg-
gande från 1950-talet.

Beslut om riksintresse fattas av
Riksantikvarieämbetet med stöd av
Miljöbalken. Ett riksintresseområde
skyddas mot åtgärder som kan skada
kulturmiljön. De kan skyddas på olika
sätt, genom exempelvis kulturminnes-
lagen, kommunalt antagna detalj-
planer, områdesbestämmelser eller
genom att det vid planering tas stor
hänsyn till riksintresset.

En riksintressebeskrivning
fungerar som ett handläggarstöd
för länsstyrelsens kulturmiljöarbete
och kommunernas arbete med plan-
och bygglovsfrågor som påverkar
kulturmiljövårderna inom riksintresse-
områdena.

Mjólkaffär i Rosta, 1960-tal.

Stjärnhusen i Rosta, 1960-tal

Rosta centrum, 1960-tal.

Konsum i Rosta centrum, 1960-tal.

Biltrafik i Rosta, 1972.

ROSTA

Rosta var det första bostadsområdet som den nybildade Stiftelsen Hyresbostäder i Örebro byggde. Därför var det också väldigt viktigt att det blev en lyckad satsning. En arkitektävling utlystes där vinnarna blev Sven Backström och Leif Reinius. De valde att vidareutveckla stjärnhuset, en byggnadstyp som de tidigare använt i Gröndal, Stockholm. I Rosta sammanfördes stjärnhuset i slingor, i två halvöppna cirklar runt varsin stor park. Planen var speciell för sin tid och den ansågs dessutom vara särskilt lämpad för Rosta som uppfördes på en blåsig slätt där de två slingorna skulle fungera som vindskydd i det annars öppna landskapet.

Rosta uppfördes mellan 1948–1952 och fick 1340 lägenheter, vilket var en

omfattning som ännu var ovanlig i Sverige. Stiftelsen Hyresbostäder i Örebro önskade en blandad social struktur hos de boende. Det skulle åstadkommas genom att variera lägenhetsstorlekarna. Rosta kom dock att bli en arbetarstadsdel. Tre fjärdedelar av hushållen var barnfamiljer. I strid med de bostads-sociala målen flyttade familjer med barn in i cirka en fjärdedel av enrumslägenheterna. 15–20 barn i ett trapphus var inte ovanligt.

Rosta består av 130 stjärnhus som ger området en tydlig karaktär. Husen ligger längs två gator, Östra och Västra Vintergatan. Mellan de två bostadsslingorna rinner älvtomtbacken. Bostadshusen är byggda i tre våningar, delvis inredda vindar och tre lägenheter per

våningsplan. Bostädernas planlösningar var också nyskapande med fina ljusinsläpp tack vare att varje lägenhet har fönster åt minst två håll. Arkitekturen med de putsade fasaderna och sadeltaken är tidstypiska för efterkrigstidens bebyggelse. Fönsteromfattningen och de slätputsade listerna runt fönstren, som är vita, bryter effektivt av mot de starka fasadfärgerna. Fasaderna är putsade i olika färger; grön, brun, två toner av gul, grå, rosa och vit.

Lägenheternas storlek varierade från ett rum och kokvrå till fem rum och kök. Majoriteten var två- och tre rumslägenheter, hälften av beståndet var två rumslägenheter. De större bostäderna hade ett rum inrett på vinden, vissa med egen ingång. Detta rum kunde användas

som uthyrningsrum då familjen inte själva behövde det. Det var delvis ett försök att råda bot på den stora bostadsbristen. Familjen skulle kunna växa eller minska men ändå bo kvar i samma lägenhet. Vindsrummet kunde hyras ut av familjen som på så sätt fick en extra inkomst.

Grannskapstanken med bostäder runt ett centrum fullföljdes i Rosta. Vid den här tiden markerades ofta centrumområdet med ett höghus. Höghuset i Rosta var det första i staden och utgör ett tydligt landmärke. Det har elva våningar och består av enrumslägenheter med kokvrå avsedda för ensamstående. Ursprungsidén, som aldrig kom att genomföras, var att två särskilda hembiträdesvåningar om 4–6 rok skulle inrättas. Denna idé grundar sig på att det fanns många hushållerskor i Örebro vid den här tiden men det speglar också dåtidens debatt om att avlasta den yrkesarbetande husmodern.

I Rosta fanns kommersiell och kommunal service; daghem, fritidshem, skolor, bibliotek, fritidslokaler o dyl. Det fanns också bl a två charkuteriaffärer, cykel- och sportaffär, fiskaffär, färghandel, herr- och damfrisör, konditori, manufakturaffär, två tobaksaffärer,

fotoateljé, postkontor, bokbinderi, leksaksaffär, radioaffär, skomakeri, skrädderi, syateljé, två bagerier och en kyrksal. Flera av dessa byggnader har en tidstypisk gul tegelfasad. De flesta butikerna låg i butikslängan vid centrum och i höghuset fanns leksaksaffär, bosättningsbutik, kemptvätt och frisör. Mjölkbutikerna låg utspridda i bostadsområdet.

Barnen och familjen

Eftersom barnfamiljerna hade förtur i bostadskön inriktades Rosta redan på planeringsstadiet mot barnfamiljer. Området försågs med lokaler som hade olika barnverksamheter. Ungdomsgården var exempelvis den första i landet som fanns med redan i planeringsarbetet. Den utbyggda barnomsorgen i området var också på många sätt ny för

sin tid och speglar ett samhälle i förändring. I parkerna placerades lekplatser, plaskdammar, tennisbana, fotbolls- och bouleplan samt uteplatser. Det fanns också hobbylokaler i området tillgängliga för de boende, där det bl.a. en kväll i veckan fanns en slöjdlärare tillgänglig.

Från början fick bilar köra inne i bostadsområdet men den ökade bilismen medförde stora problem. Det blev farligt för barnen att röra sig i området och dessutom för trångt på gatorna. Bilarna som stod parkerade längs vägarna skymde sikten så det blev svårt att hålla uppsikt över barnen när de lekte i parken. Under slutet av 1960-talet separerades trafiken och parkeringsplatser och garage förlades utanför bostadshusen. De boende har berättat hur lugnt och tyst området blev när bilarna försvann.

1944 grundades Hemmens forskningsinstitut för att effektivisera hem- och hushållssysslorna. Hemmet uppfattades som en arbetsplats för husmodern. Oavsett om hon förvärvsarbetade eller var hemmafru så var hemarbetet kvinnans. Arkitekterna bakom Rosta strävade efter att göra lägenheterna så praktiska som möjligt. Exempelvis fick badrummen en särskild tvättho som

Daghem, Rosta, 1960-tal.

Ungdomsgård i Stjärnhusen, 1950-tal.

Lekplats i Rosta, 1960-tal.

Tvättcentralen, även kallad Konsumtvätten, Rosta, 1950.

skulle användas till handtvätt av exempelvis småbarnskläder.

I norra utkanten av bostadsområdet uppfördes den första tvättcentralen som byggdes av allmännyttan i Örebro. I tvättcentralen kunde husmödrarna lämna in tvätt eller tvätta på egen hand. Husmödrarna tyckte dock ganska snart att den var för liten, att tvättiderna var för korta och väntetiden för lång. De tyckte också att tvättcentralen låg för långt bort från den egna lägenheten.

Bostadsundersökningar

I Rosta genomfördes flera undersökningar, framför allt beträffande grannskapstanken. Syftet var att undersöka om området fungerade som det var tänkt och om utformning och funktioner passade de boende. Affärerna i området och barnens lekplatser var de boende mycket positiva till. Bostädernas planlösning och funktioner fungerade också bra, för såväl hemarbetande som förvärvsarbetande kvinnor. Femton

Damfrisering i källarlokal, Rosta, 1950-tal.

år efter bostadsområdets uppförande uppfattades lägenheterna fortfarande som ett bra boende men att de var för små. Många valde att byta upp sig till en större lägenhet inom området eftersom Rosta uppfattades som ett lugnt och mycket trivsamt bostadsområde.

Fakta

Antal boende i Rosta och deras åldersfördelning förändrades efterhand. Vid mitten av 1970-talet utgjorde barnfamiljerna mindre än hälften av alla hushåll. Gruppen ensamstående vuxna ökade till hälften av alla hushåll. Ensamstående med barn minskade däremot gradvis. Efter 25 år var folkmängden nere på mindre än hälften av det ursprungliga antalet invånare. Idag finns det totalt 1320 hyreslägenheter och cirka 2300 boende i Rosta. Den största gruppen, nästan tre fjärdedelar, består av ensamboende. Närheten till Örebro centrum är tilltalande för de singlar, unga par och pensionärer som bor här. En grupp människor har bott i stjärnhusen sedan det byggdes.²

² Information från; Rodin, Anna. Rosta – precisering och fördjupning av riksintresset utifrån motivering och värde-text enligt beslut av Riksantikvarieämbetet 1996. Örebro läns museum. Rapport 2010:29.

BARONBACKARNA

Du får leka på våran gård

År 1950 arrangerades en arkitekttävling för att avgöra hur Baronbackarnas bostadsområde skulle se ut. Förslaget som vann hette ”Du får leka på våran gård”. Det var utformat av arkitekterna Ekholm & White. Baronbackarna skulle bli ett bostadsområde där barnfamiljen var i fokus. I tävlingsprogrammet fanns anvisningar för bland annat trafiken, gemensamma utrymmen och ett områdescentrum. Bostadsområdet skulle vara bilfritt, ha kringbyggda gårdar och närhet till skolor och affärer. Baron-

backarna var ett av de första bostadsområdena i Sverige som från början hade bilfria innergårdar. Barnen skulle kunna leka tryggt på lekplatserna i de närliggande gårdarna medan bilar, garage och parkeringsplatser låg på utsidan av bostadshusen. Barn och bilar skildes åt.

Flera av de bostadsområden som uppfördes under 1940- och 1950-talen tog stor hänsyn till landskapets karaktär. I Baronbackarna anpassades det stora grönområdet efter terrängen. Den består av park med inslag av örörd natur, lekplatser, fotbollsplaner, odlingslotter och

ett järnåldersgravfält. De gemensamma grönytorna skulle uppmuntra till lek och fysisk aktivitet, helt enligt 1950-talets ideal. Gång- och cykelvägar anlades genom området.

Baronbackarna byggdes mellan 1953 och 1957. Det hade 1230 lägenheter vilket var en omfattning som ännu var ovanlig i Sverige. Tyngdpunkten kom att ligga på trerumslägenheter istället för tvårumslägenheter som i Rosta, ett resultat av en ökad efterfrågan på större familjebostäder.

Baronbackarna blev en arbetarstadsdel, liksom Rosta. Bostadshusen dominerades av barnfamiljer. De som flyttade hit kom från äldre stadsdelar i Örebro, från trångboddhet och lägre boendestandard. I höghusets enrumslägenheter bodde framför allt pensionärer.

Flerbostadshusen i Baronbackarna är grupperade kring halvöppna gårdar. De är sammanlänkade i meanderslingor som följer terrängen, vilket ger en växlande våningshöjd. Fasaderna präglas av öppenhet inåt, här finns balkonger och entréer, medan de däremot sluter sig utåt mot de trafikerade gatorna som omger området. De putsade fasaderna, sadeltaken, balkongerna och dörrarna är tidstypiska för efterkrigstidens bebyggelse. Bostadshusen

Baronbackarna, 1960-tal.

Bostadsområde i Baronbackarna, 1970-tal

Höghuset i Baronbackarna, 1960-tal.

Vivo, Baronbackarna, 1960-tal.

Baronbackarnas centrum, 1960-tal.

Baronbackarna Centrum, 1960-tal.

har olikfärgade putsade fasader. Fönsteromfattningen och de putsade listerna runt fönstren är vita och bryter effektivt av mot fasadfärgerna. Bostadshusen har tre till fyra våningar.

Grannskapstanken är tydlig i Baronbackarna, här finns ett avgränsat bostadsområde, kommersiell och kommunal service samt trygga, kringbyggda gårdar. I centrum finns ett höghus i tio våningar med enrumslägenheter. Detta byggdes bland annat för att markera Baronbackarnas centrum. Vid slutet av 1950-talet fanns i centrum två snabbköp, konditori, charkuteri, barnklädesaffär, färg-, frukt-, och tobaksaffärer, herr- och damfrisör, bank, urmakeri, tandläkare, och centraltvätt. I bostadsområdet fanns också service som lågstadieskola, daghem, bibliotek och fritidslokaler.

Barnen och familjen

I Baronbackarna kom barnen och familjen i fokus. Baronbackarna var som tidigare nämnts ett av de första bostadsområdena i Sverige som från början hade bilfria innergårdar. Barnen skulle kunna leka tryggt på lekplatserna vid de närliggande gårdarna. Köket,

allrummet och balkongen orienterades mot innergårdarna så att mammorna skulle ha uppsikt över sina barn när de var ute och lekte. Genom att förlägga daghem och fritidslokaler innanför det skyddande bostadsområdet skulle barnen aldrig på egen hand behöva utsätta sig för trafikfara.

Hemmet uppfattades som en arbetsplats för mammorna, som kallades för husmödrar. När stadsdelen byggdes under 1950-talet var många kvinnor hemmafruar. Moderns arbete skulle underlättas och arkitekterna strävade efter att göra lägenheterna så praktiska som möjligt. De jobbade därför mycket med köket men också med hur rummen låg inbördes, allt för att förbättra hennes arbetsituation. Förutom att mammorna skulle kunna ha uppsikt över barnen vid lekplatsen via balkongen och köksfönstret fick köket också fönster in till badrummet så att barnen kunde bada under uppsikt. Modern skulle kunna sköta köksarbetet men ändå se vad de badande barnen hittade på.

I Baronbackarna genomförde arkitekterna ett nytänkande i planlösningen. Genom att bygga små kök och göra rummen mindre fick de in ytterligare ett sovrum i lägenheterna. Familjemed-

Daghem i Baronbackarna, 1960-tal. Lekpark,

Allrum i experimentlägenhet, 1960-tal.

lemmarna skulle få ökad avskildhet genom egna rum. Baronbackarna blev också känt för införandet av allrummet. Arkitekterna försökte ”ta bort” finrummet eftersom det användes mycket sällan för att utnyttja bostadsytorna bättre. I stället skulle allrummet vara den gemensamma samlingspunkten där familjen skulle äta, barnen göra läxorna, leka mm. Köket var endast tänkt som ett annex till allrummet och var därför inte tillräckligt stort för att få plats med ett större matbord. En fjärdedel av lägenheterna var från början experimentlägenheter. Där introducerades små kök, flyttbara väggar och garderobsenheter. Planlösningen skulle kunna ändras efter familjens behov. Idag återstår endast tre experimentlägenheter.

Mor och son i köket, Baronbackarna, 1960-tal.

Bostadsundersökningar

Det genomfördes en rad bostadsundersökningar under åren i Baronbackarna för att undersöka effekterna av de innovativa planlösningarna. Forskarna ville se om de fungerade som det var tänkt och om dess utformning och funktioner passade de boende. Undersökningarna visade att de som bodde kvar ansåg att bostäderna fungerade utmärkt för både hemarbetande och förvärvsarbetande kvinnor. De kvarboende uppskattade också att det fanns fler sovrum. De som flyttade från området angav att de hade behov av ytterligare ett rum. Ett annat motiv bland dem som flyttade var att de tyckte att planlösningen i lägenheten var opraktisk. Att bryta vanorna hos människor när det gällde användandet av allrummet visade sig inte vara så lätt. Det användes fortfarande till stor del som finrum. Måltiderna intogs ofta, ibland i flera omgångar, i det lilla arbetsköket. Det som lyckades förändra detta var tv-apparaten när den kom. Tv:n förvandlade finrummet till ett allrum där tv-apparaten kom i centrum.

Fakta

1957 bodde 4018 personer i området. 1962 hade bostadsområdet 3900 invånare vilket tydde på en viss utglesning. Därefter har det skett ytterligare utglesningar, generationsväxlingar samt ändringar av hushållens sammansättningar. I slutet av 1970-talet konstaterades att genomströmningen stabiliserats, få människor flyttade in eller ut ur grannskapet. Antalet barnfamiljer hade då påtagligt minskat medan hushåll med ensamstående vuxna ökat till hälften av alla hushåll. Samtidigt hade också andelen ensamstående föräldrar med barn ökat även om mängden barn överlag var låg. Vid samma tid hade också det mångkulturella boendet i området ökat. Baronbackarna var alljämt en arbetarstadsdel. Idag bor omkring 2000 personer i Baronbackarna. Området har en hög rörlighet, många flyttar in och ut. Liksom i Rosta dominerar ensamboende även om deras antal är något lägre i Baronbackarna. Barnfamiljerna är få, en tendens som hållit i sig. Andelen mångkulturellt boende är hög i området.³

³ Information från Rodin, Anna; Baronbackarna – precisering och fördjupning av riksintresset utifrån motivering och värde-text enligt beslut av Riksantikvarieämbetet 1996. Örebro läns museum. Rapport 2010:30.

LÄNKAR

www.lanstyrelsen.se
www.orebro.se/stadsarkivet
www.orebrolansmuseum.se
www.scb.se
www.unicef.se/barnkonventionen

REFERENSER

Att bygga en mönsterstad: Arkitektur 1979:6

Axelsson, Monica, Stark, Kristina: Barn och ungdomar i samhällsplanering - kunskapsunderlag och handläggningsstöd för integrering av barnperspektivet i fysisk planering. Länsstyrelsen Blekinge län, 2007:3

Baronbackarna – ett bostadsområde i Örebro: Arkitektur 1959:1

Björk, Cecilia, Nordling, Lars, Reppen, Laila: Så byggdes staden – stadsbyggnad, arkitektur, husbyggnad. Stockholm: Svensk byggtjänst, 2000

Björk, Cecilia, Reppen, Laila, Strömsten, Inger: Så byggdes staden – stadsbyggnad, arkitektur, husbyggnad. Tips och idéer till boken Så byggdes staden. Stockholm 2000

Edh, Karl-Erik: Stiftelsen Hyresbostäder i Örebro – Historik 1946-1989, Örebro-Bostäder AB, Örebro 1993

Egerö, Bertil: En mönsterstad granskas – Bostadsplanering i Örebro 1945-75, Byggeforskningsrådet, Stockholm, 1979

Lindblad, Andreas: Höghuset i Baronbackarna. Örebro läns museum. rapport 2005:4

Lundström, Mats, Nordström, Maria: Att känna sin stad – barn och ungdomar upptäcker sin närmiljö. Karlskrona 2001

Sahlsten, Ulrika: Bebyggelseinventering av Rosta, utförd av Örebro kommun, 2010

Rodin, Anna: Rosta – precisering och fördjupning av riksintresset utifrån motivering och värdetext enligt beslut av Riksantikvarieämbetet 1996. Örebro läns museum, rapport 2010:29

Rodin, Anna: Baronbackarna – precisering och fördjupning av riksintresset utifrån motivering och värdetext enligt beslut av Riksantikvarieämbetet 1996. Örebro läns museum, rapport 2010:30

Rosta 1948-52 i Arkitektur 1979:6

BILDFÖRTECKNING

- Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, FRI-0242, 1970-tal
Bildkälla: Örebro kommun/ fotograf Ulrika Sahlsten, 2010
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-R-72, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-D-01310, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-B-012, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-U-0655, 1970-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-D-01318, 1970-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, LIR-SD-0533, 1960-tal
Bildkälla: Örebro kommun/ fotograf Ulrika Sahlsten, 2010
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-B-044, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, LIR-SD-0533, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, PRK-1-4-4, 1951
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-R-71, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-D-01310, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-D-01313, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-R-45, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-D-00098, 1972
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-R-58, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, FRI-0238, 1950-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-SD-0442, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-G-0030, 1950-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-U-0659, 1950-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-B-044, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-DB-00127, 1970-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-U-0739, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-B-071, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-B112, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-D-01322, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-B-077, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, KB-004-DB-00126, 1960-tal
Bildkälla: Örebro Stadsarkiv, SBK-B-012, 1960-tal
- Korvkiosk i Baronbackarna
Dörr, Stjärnhusen i Rosta
Posten, Rosta centrum,
Stjärnhusen i Rosta
Mor och son i köket, Baronbackarna
Flygfoto över Rosta
Flygfoto över Baronbackarna
Lekande barn i Baronbackarna
Port, Stjärnhus, Rosta
Baronbackarna
Lekande barn i Baronbackarna
Barn leker vid plaskdamm, Rostaparken,
Mjölkkaffär i Rosta
Stjärnhusen i Rosta
Rosta centrum
Konsum i Rosta centrum
Biltrafik i Rosta
Daghem, Rosta
Ungdomsgård i Stjärnhusen
Lekplats i Rosta
Tvättcentralen, även kallad Konsumtvätten, Rosta
Damfrisering i källarlokal, Rosta
Baronbackarna
Bostadsområde i Baronbackarna
Höghuset i Baronbackarna
Vivo, Baronbackarna
Baronbackarna Centrum
Baronbackarnas centrum
Daghem i Baronbackarna
Allrum i experimentlägenhet
Mor och son i köket, Baronbackarna

